

ETIKA POMAŽUĆIH PROFESIJA - PRIMJER SOCIJALNOG RADA

Nino Žganec

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Studijski centar socijalnog rada

Pregledni članak

UDK 364.62:174

Primljeno: travanj 1999.

Rad se bavi nekim temeljnim elementima etike pomažućih profesija kako bi se ukazalo na značajke etike u socijalnom radu. Osim raščlambe elemenata etičke dileme te prikaza teorijskih temelja etičkog odlučivanja, u radu se govori o osnovnim ciljevima etičkog kodeksa pomažućih profesija. Prikazom i analizom etičkih pitanja u socijalnom radu ukazuje se na problem postojanja brojnih otvorenih etičkih dilema te na različita mišljenja autora u vezi suvremenih etičkih kodeksa. Uz to se predlažu elementi procesa etičkog odlučivanja u socijalnom radu koji bi se odvijao temeljem 11-faznog modela donošenja odluka.

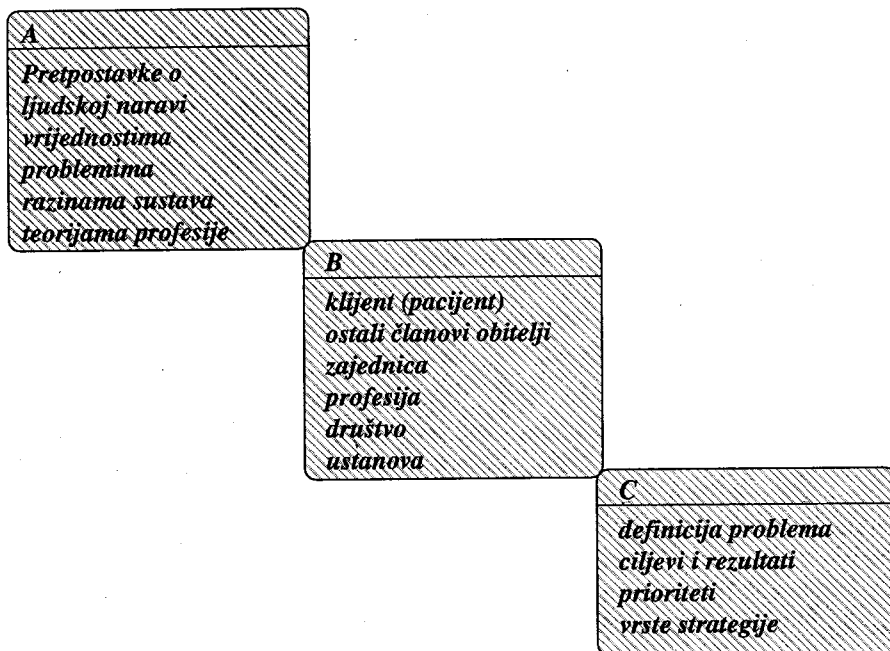
1. UVOD

Svaka se ljudska akcija može dovesti u vezu s različitim etičkim pitanjima. Ukoliko tu akciju vrši osoba koja je pripadnik određene profesionalne skupine, etička pitanja postaju osobito važna. Profesionalnu skupinu čine osobe koje posjeduju određena znanja, metode, vještine i tehnike temeljene na određenim spoznajama ili iskustvima prikupljenim putem praktične djelatnosti, istraživanja ili teorijskog promišljanja, a koja u pravilu ostali ljudi ne posjeduju ili ih barem nemaju u tolikoj mjeri. Ukoliko je jedan od glavnih ciljeva takve profesije briga o drugim ljudima odnosno pružanje posredne ili neposredne pomoći nekoj osobi ili više njih, ta se profesija ubraja u red pomažućih. Razvoj ljudskog društva doveo je do razvoja različitih ljudskih potreba. One su, osobito u novije vrijeme, glavni čimbenik brzog razvoja niza pomažućih profesija. Među takve se mogu ubrojiti medicina, psihologija, pedagogija, socijalni rad i dr. Sve te profesije više ili manje suočene su s brojnim pitanjima vrlo često povezanim s različitim etičkim dilemama. Etika, prema grčkoj riječi ethos, odnosi se na određeni dobar običaj ili navadu, a usmjerena je odgovorima na pitanja o tome koja je akcija moralno opravdana, te kako bi određene stvari trebalo činiti. Pritom treba razlikovati opću od profesionalne etike. U ovom ćemo se radu posvetiti prvenstveno profesionalnoj etici pomažućih profesija i posebno se osvrnuti na etiku socijalnog rada.

Dok se opća etika bavi općim pitanjima različitih (dobrovoljnih) pravila koje jedna osoba ima prema drugoj, dotle profesionalnu etiku čini niz pisanih (kodificiranih) obveza koje obrađuju etičke aspekte profesionalne prakse. Obično se glavni principi profesionalne etike sažimaju u etički kodeks određene profesije. Cilj je takvog kodeksa prije svega pomoć praktičarima da prepoznaju pravi (moralno opravdani) put u obavljanju svoje djelatnosti.

2. ETIČKA DILEMA POMAŽUĆIH PROFESIJA

Pripadnici pomažućih profesija susreću se u obavljanju svoje djelatnosti s različitim pitanjima odnosno dilemama koje proizlaze iz mnogobrojnih i često kontradiktornih vrijednosti suvremenog društva. Etička dilema pri obavljanju neke djelatnosti obično se pojavljuje kad postoji sukob ili neravnoteža između nekih od elemenata koji je čine (Slika 1.):

Slika 1. Elementi etičke dileme (prema Loewenberg i Dolgoff, 1988.).

Rješavanje etičkih dilema uvijek je povezano s različitim razinama ljudskog života. Ono se odvija na razini pojedinca, ali vrlo često i na razini organizacija, odnosno društva. Zbog toga se u definiranju etičkih principa pomažućih profesija često znatna pažnja posvećuje složenosti čovjeka, njegovog ponašanja i njegovih vrijednosti uključujući vrijednosti šireg okruženja u kojem se nalazi.

Budući da je rasprava o etici veoma bliska raspravi o vrijednostima, a radi lakšeg snalaženja, čini nam se važnim već na početku upozoriti na razliku između etike i vrijednosti.

Dok vrijednosti označavaju nešto što je dobro odnosno poželjno, a što na razini društva često pretežno određuje ili dominirajuća skupina ili pak proizlazi iz tradicije tog društva, dotle etika odgovara na pitanja opravdanosti i ispravnosti nekog djelovanja.

Profesionalna etika određuje etički ispravan način djelovanja pripadnika profesije. Budući da ljudsko ponašanje kao konkretan čin često ne slijedi prihvaćene vrijednosti postavljene na višoj (često apstraktnoj) razini, javlja se potreba definiranja etičkih principa prakse. No opravdanost postojanja profesionalne etike neki dovode u pitanje. Postoje shvaćanja prema kojima je nepotrebno stvarati profesionalnu etiku, jer se dovoljno osloniti na "zdrav razum" odnosno "mudrost prakse". U takvim se shvaćanjima naglašava dostatnost stručne kompetencije, specifičnosti svakog konkretnog slučaja u procesu pomaganja, instinkta i dobrog osjećaja, te se navode razlozi kao što su nedostatak vremena za bavljenje etičkim principima, neujednačenost etičkih principa u različitim filozofskim pristupima, itd., itd.

3. TEORIJSKI TEMELJI ETIČKOG ODLUČIVANJA

U suvremenoj filozofiji mogu se razlikovati dva osnovna teorijska pristupa u procesu etičkog odlučivanja. Prvi se može nazvati *etički relativizam*, a drugi *etički apsolutizam*.

Etički relativisti odbacuju bilo kakva čvrsta moralna pravila. U svojem pristupu naglašavaju nužnost donošenja odluka s obzirom na kontekst u kojem se nalaze, odnosno s obzirom na posljedice koje stvaraju. Određena odluka donosi se na temelju rezultata koji se želi postići ili se pak odbacuje, jer bi vodila rezultatu koji se ne želi. Među etičkim relativistima može se izvršiti podjela na *etičke egoiste*, koji smatraju da pojedinac treba uvijek maksimizirati ono što je dobro za njega bez obzira na to kakve će to posljedice imati za ostale, te na *etičke utilitariste*, koji smatraju da je najvažnije pronaći najveću korist za najveći broj osoba.

S druge strane nalaze se etički apsolutisti koji ističu važnost čvrstih moralnih pravila. Oni smatraju da je neka akcija sama po sebi dobra ili loša bez obzira na posljedice koje bi mogla prouzročiti. Zbog toga ističu važnost etičkih pravila koja treba formulirati u svakom slučaju. Zastupnici ovog pristupa nazivaju se *deontolozi*.

Različite pomažuće profesije prihvaćaju različite teorijske pristupe u procesu donošenja etičkih odluka. Unutar navedena dva osnovna pristupa etici razvijen je niz konkretnih etičkih pravaca. Neki od njih su npr.:

- a) *Klinički pragmatizam* prema kojem se smatra da je primarna zadaća profesionalnog pomagača pružanje visokog stupnja profesionalne pomoći. Pripadnik pomažuće profesije, prema tom shvaćanju, u svom se poslu znatno više treba voditi vrijednostima koje propisuje dominirajuća društvena grupa (društvenom etikom), a manje osobnim etičkim stajalištima.
- b) *Humanistička etika*, koja ističe važnost pojedinca mnogo više nego bilo koje institucije ili ideologije. Profesionalni pomagač u svom se radu treba voditi načelima slobode pojedinca, te razvoja njegovog samopoštovanja. Osnovu tog pristupa čini idealistički nazor na ljudsku prirodu kao suštinski pozitivnu zajedno s optimističkim pogledom na budućnost. Od profesionalnog pomagača traži se akcija usmjerena promjeni (društvenih) uvjeta koji onemogućavaju razvoj pojedinca.
- c) *Situacijska etika*, koja odbacuje apsolutna pravila i univerzalne kriterije, te traži rješavanje etičkih dilema različito, od slučaja do slučaja. Smatra se da različite situacije i različit kontekst traže i različite etičke kriterije, odnosno etičke odluke.

- d) *Religijska etika*, koja počiva na pretpostavci, odnosno vjerovanju u postojanje božanskog bića koje je tvorac vječnih vrijednosti i moralnih pravila. Smatra se da su etika i vjera neodvojivi, te da etika međuljudskih odnosa počiva na prihvaćanju božjeg autoriteta.

Osim spomenutih, unutar socijalnog rada spominju se i drugi pristupi, primjerice tzv. pristup "novog konzumerizma" i prava korisnika. Taj pristup usmjeren je prema tehničkim vještinama koje posjeduje stručnjak (a umanjuje važnost profesionalne etike u radu), dok tzv. pristup "novog radikalizma" ističe stručnjakovu osobnu ili političku privrženost, te individualnu moralnu odgovornost (kao suprotnost izvana nametnutom etičkom kodeksu) (Banks, 1998.a). Abramson (1996.) opisuje dodatna četiri pristupa i to: pristup principa, etiku vrlina (krijeposnu etiku), feminističku etiku, te afrocentrizam. Svaki od pristupa otvara različita pitanja i probleme vezane uz različite situacije.

Profesionalna etika zasnovana na temeljima nekog od navedenih pristupa povlači za sobom čitav niz praktičnih implikacija. Naime, nije svejedno (u prvom redu za korisnika usluga profesionalnog pomagača) na kojim će etičkim principima pomagač temeljiti svoju pomažuću djelatnost. Utjecaj bazičnih etičkih polazišta često je vidljiv usprkos čvrsto postavljenim i općevažećim profesionalnim kriterijima struke. Kako bi se kriteriji prosuđivanja unutar profesije ujednačili, a korisnici usluga pomagača zaštitili od voluntarizma, odnosno neujednačenih etičkih principa u radu, pripadnici profesionalne skupine obično definiraju važeće etičke principe putem etičkog kodeksa.

4. ETIČKI KODEKS POMAŽUĆIH PROFESIJA

Stvaranje etičkog kodeksa služi različitim ciljevima struke. Neki od njih su sljedeći:

- a) služi kao vodič u provođenju profesionalne djelatnosti
- b) koristi se u oblikovanju funkcija profesionalnog pomagača i
- c) predstavlja skup kriterija pomoću kojih se pomažuća djelatnost može vrednovati (evaluirati).

Time on ujedno služi kao svojevrsni sustav kontrole koja se ne odnosi samo na pojedinca nego na sve članove i institucije koje predstavljaju profesiju. S druge strane, postavljeni etički principi štite profesiju, njezine članove i korisnike usluga. Banks (1988.b) smatra da etički kodeks može vršiti korisnu funkciju u poticanju etičke refleksije i rasprave, pri čemu on ne mora predstavljati rigidnu knjigu koja samo propisuje pravila profesionalnog postupanja.

Budući da etički kodeks obično naginje idealizaciji praktičnog postupanja pomagača, jedan od važnih kriterija u definiranju etičkih principa je njihova realističnost koja se očituje u stvarnoj povezanosti s praktičnom djelatnošću pripadnika neke profesije. Ukoliko se etičkim kodeksom to postigne, postoji znatna vjerojatnost da će on zaživjeti u praksi, a profesionalni pomagači svoje akcije voditi sukladno prihvaćenim načelima profesionalne etike.

Različite pomažuće profesije u procesu definiranja etičkih načela i stvaranja profesionalnih etičkih kodeksa naglašavaju one aspekte koje smatraju najvažnijim u ispunjavanju profesionalnih zadataka i ciljeva. Etički kodeksi pomažućih profesija obično uključuju

razmatranje položaja profesionalca (pomagača) u obavljanju njegove djelatnosti, položaja klijenta (pacijenta) kao korisnika različitih usluga, ulogu treće strane uključene i zainteresirane za pomažući odnos pomagača i klijenta, obilježja društva u kojem se proces pomaganja odvija, ulogu poslodavca, odnos prema kolegama, itd.

5. ETIKA SOCIJALNOG RADA

Socijalni rad, kao jedna od pomažućih profesija, kroz svoju relativno dugu povijest (teorijski, socijalni rad se počinje konceptualizirati početkom stoljeća, no praktična djelatnost seže stoljećima unatrag) također je stvorio profesionalni etički kodeks. U posljednjih sto godina socijalni rad prošao je put od prvenstvenog bavljenja klijentovom moralnošću i vrijednostima do izrade opsežnih etičkih uputa za profesionalno postupanje. Razvoj etičkih normi, principa i standarda u socijalnom radu može se pratiti tijekom četiri povijesne faze i to: 1.) razdoblje morala, 2.) razdoblje vrijednosti, 3.) razdoblje etičke teorije, te 4.) razdoblje etičkih standarda (Reamer, 1988.). Kao profesija čiji je cilj izazivanje socijalnih promjena kako u društvu općenito, tako i na razini svakog pojedinca, socijalni rad je u svojoj djelatnosti osobito upućen na uvažavanje specifičnosti okruženja u kojem se ta djelatnost odvija. Zbog toga se, govoreći o etičkom kodeksu socijalnog rada, uvijek radi o nacionalnom etičkom kodeksu neke zemlje. No budući da temeljna načela i sastavnice etike socijalnog rada nadilaze okvire nacionalnih specifičnosti, to je s tog aspekta moguće govoriti o etici profesije socijalnog rada općenito.

Levy (1976.) smatra da "sustavno formulirana etika socijalnog rada potiče socijalnog radnika na razmatranje onih pitanja koja moraju biti uzeta u obzir prije donošenja konačnog izbora za akciju". Akcija socijalnog radnika uvijek je vezana uz njegovu stručnu kompetenciju koja se putem etike doduše ne standardizira, ali se zahtijeva. Budući da je djelatnost socijalnog radnika gotovo uvijek povezana s utjecajima različitih, često suprotnih i sukobljenih interesa, stručna kompetencija nerijetko se pokazuje nedovoljnom u rješavanju problema. Profesionalna etika u tome pomaže utoliko što određuje kako stručnu kompetenciju ispravno upotrijebiti, čiji interes zaštititi, odnosno na koji način izbjeći neispravnu odluku. Velike i brze promjene koje zahvaćaju suvremeno društvo pa tako i socijalni rad kao profesiju, otvaraju brojna pitanja vezana uz ulogu etike i etičkog kodeksa. Manning (1997.) ističe da su socijalni radnici danas suočeni s najkompleksnijim etičkim dilemama u povijesti profesije. Promjene koje se odigravaju utječu s jedne strane na fragmentaciju zanimanja i ponekad povećanu birokratizaciju tijekom pružanja usluga, a s druge strane sve više u prvi plan stavljaju prava korisnika i potrebu njihovog sudjelovanja u svim fazama pomažućeg procesa. Neki smatraju kako u takvim uvjetima etički kodeks postaje sve manje važan jer uslijed brzih promjena ne može odgovoriti na nove zahtjeve korisnika i pružatelja usluga dok drugi smatraju kako baš zbog toga treba naglasiti ulogu etičkog kodeksa kao svojevrsne zaštite klijenata od neprofesionalnog postupanja stručnjaka, te zaštite stručnjaka od utjecaja izvan profesije (Banks, 1998.a).

Praksa socijalnog rada otvara brojna etička pitanja na koja se općenito pokušava odgovoriti na razini etike socijalnog rada kao profesije, a specifičnosti propisati u nacionalnom etičkom kodeksu. Spomenimo ovdje neka od etičkih pitanja u socijalnom radu koja izazivaju najveću pažnju socijalnih radnika i njihovih klijenata.

5.1. ETIČKA PITANJA U SOCIJALNOM RADU

Socijalni rad kao profesija koja se bavi širokim spektrom ljudskih potreba suočava se s brojnim konkretnim etičkim izazovima koje je nemoguće pojedinačno istaknuti. Stoga se "ključna područja" djelatnosti socijalnih radnika unutar etičkih kodeksa sumiraju. Tako se npr. u kodeksu obrađuju već spomenuta područja ponašanja i djelovanja socijalnog radnika kao stručnjaka, njegove etičke odgovornosti prema klijentu, etičke odgovornosti prema kolegama, prema poslodavcu i ustanovi, prema profesiji socijalnog rada, etičke odgovornosti prema društvu i dr. Tu se obrađuju i neka konkretna etička pitanja kao npr.:

- a) *Pitanja povjerenja.* Socijalni radnik u svojoj djelatnosti mora uvažavati povjerljivost odnosa u kojem se nalazi sa svojim klijentom. Budući da se često radi o pitanjima i problemima koja se tiču osobne privatnosti i zadiru u intimu, socijalni radnik dužan je tu privatnost uvažavati. No kako se ponekad javlja potreba iznošenja povjerljivih podataka (npr. u cilju zaštite treće osobe) pred socijalnim radnikom otvara se etičko pitanje koje treba vrlo pažljivo riješiti.
- b) *Neosuđivanje klijenta.* Socijalni radnik u pomažućem procesu trebao bi biti sposoban odstraniti utjecaj svojeg osobnog vrijednosnog prosuđivanja i klijentovog problema i samog klijenta.
- c) *Kazivanje istine klijentu.* Opće je stajalište da klijent ima pravo saznati istinu u vezi svog problema. No kako postoje situacije u kojima kazivanje istine može štetno djelovati na klijenta, pred socijalnim radnikom otvara se ozbiljna etička dilema.
- d) *Raspodjela ograničenih resursa.* Etički principi nalažu socijalnom radniku da resurse kojima raspolaže (materijalne, intelektualne, duhovne i dr.) jednakomjerno iskoristi u radu sa svim svojim klijentima. Situacije u kojima se javlja potreba pružanja većeg dijela tih resursa nekom od klijenata izvor su mogućih etičkih pitanja.
- e) *Prioritetnost interesa.* Smatra se da socijalni radnik treba uvijek donositi odluke koje su od najveće koristi i interesa za klijenta. Etički problem javlja se u situacijama kada zadovoljavanje interesa klijenta može ugroziti interese socijalnog radnika kao osobe i kao stručnjaka. Tu se postavlja etičko pitanje čije interese treba prvenstveno uvažiti.
- f) *Profesionalno znanje i klijentova prava.* Od socijalnog radnika se očekuje da se u svom poslu i donošenju odluka u korist klijenta rukovodi stečenim profesionalnim znanjem. Moguća etička dilema javlja se ukoliko klijent ima drugačije viđenje rješenja svojeg problema. Postavlja se pitanje treba li uvažavati profesionalno znanje ili želju klijenta.
- g) *Sukobljene obveze i očekivanja.* Od socijalnog radnika se očekuje da donosi etički utemeljene odluke. No budući da je on u svojem radu vrlo često suočen sa suprotnim očekivanjima izraženim od različitih sudionika pomažućeg procesa (klijent, kolege, društvo i dr.), nerijetko se nalazi u situaciji da mora usaglasiti različita očekivanja i pronaći optimalno rješenje.
- h) *Odnosi s kolegama.* Profesionalna etika nalaže socijalnom radniku pošten i korektan odnos prema kolegama. Međutim, ponekad je taj odnos narušen uslijed sukobljenih interesa i stajališta, osobito u svezi rješavanja klijentovog problema.

- i) *Ograničeni profesionalni odnos.* Socijalni radnik svoj pomažući odnos s klijentom temelji na vremenskoj ograničenosti. Nakon obavljenih profesionalnih radnji profesionalni odnos se prekida. No, kako neki klijenti trebaju duži i intenzivniji odnos sa socijalnim radnikom, on mora odlučiti o tome prihvaća li to ili ne.
- j) *Izbor djelotvorne procjene (dijagnoze) i intervencijske metode.* Od socijalnog radnika se očekuje da donešenu dijagnozu temelji na realnim osnovama koje će omogućiti djelotvorni izbor metode u procesu pomoći klijentu. Etički problem za socijalnog radnika može se javiti ukoliko za donošenje takve dijagnoze i izbor metode nije osposobljen u onoj mjeri u kojoj je to možda njegov kolega, a osobito ako se radi o već čvrsto zasnovanom odnosu između socijalnog radnika i klijenta.
- h) *Prihvatanje pravila i obveza.* Od socijalnog radnika se očekuje da prihvaća pravila i ispunjava obveze koje postavlja poslodavac ili ustanova u kojoj radi. U situacijama u kojima se ispunjavanje tih pravila i obveza sukobljava s profesionalnim obvezama socijalnog radnika, prema klijentu javlja se novo etičko pitanje.

Etička pitanja su brojna i raznolika. Neka su jasna i nedvosmislena i kao takva, putem etičkog kodeksa, predstavljaju čvrst oslonac praksi socijalnih radnika. No mnogo više je onih koja vrijede zaista kao ideal prakse kojem se teži, ali kojeg je vrlo teško uvijek dosegnuti.

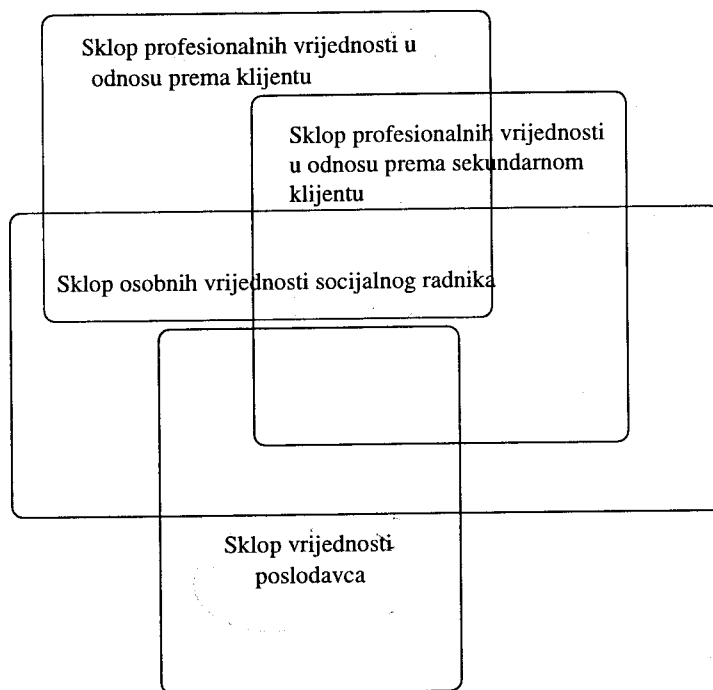
Treba naglasiti da su, osim toga, pitanja na koja do danas nije odgovoreno unutar etičkih kodeksa brojna. Jedno od takvih je i ono ima li klijent pravo na uspješan, empirijski vrednovan tretman. Unutar suvremenih etičkih kodeksa (primjerice onog Nacionalnog udruženja socijalnih radnika Sjedinjenih Američkih Država) to i brojna slična pitanja ostala su do danas bez zadovoljavajućih rješenja. Ona su često vezana uz posjedovanje i stjecanje stručne kompetencije profesionalaca, uz potrebu za stalnim obrazovanjem, istraživanjem ili supervizijom. Zbog toga neki autori (npr. Myers i Thyer, 1997.) predlažu takve modifikacije suvremenih etičkih kodeksa koje bi propisale pravo klijenata na uspješan tretman i obvezu socijalnih radnika da budu adekvatno osposobljeni i obrazovani za pružanje određenog oblika tretmana.

Neki od problema vezanih uz etički kodeks i etičko postupanje tiču se i premalog broja provedenih empirijskih studija koje bi se bavile ispitivanjem provođenja etičkih standarda u praksi. Studije poput one Jayaratnea, Croxtona i Mattisona (1997.), koja su se bavila ispitivanjem profesionalnog ponašanja socijalnih radnika i njihovog vjerovanja u to je li takvo ponašanje u različitim domenama odgovarajuće (npr. u intimnim, dualnim i miješanim oblicima odnosa s kolegama i klijentima, davanje savjeta, financijske transakcije, itd.), više su iznimka koja pokazuje kako bi trebalo pristupiti empirijskom ispitivanju problema vezanim uz etičko postupanje, negoli pravilo u sferi razmatranja etičkih pitanja.

5.2. ETIČKO ODLUČIVANJE U SOCIJALNOM RADU

Budući da se etičko odlučivanje u profesionalnoj praksi socijalnih radnika često temelji na izboru različitih alternativa, pred socijalnim radnikom se otvara pitanje načela, prioriteta i procesa takvog izbora. Leighton (1985.) taj problem dovodi u vezu s preklapanjem različitih vrijednosti strana uključenih u pomažući proces socijalnog rada. Različite strane

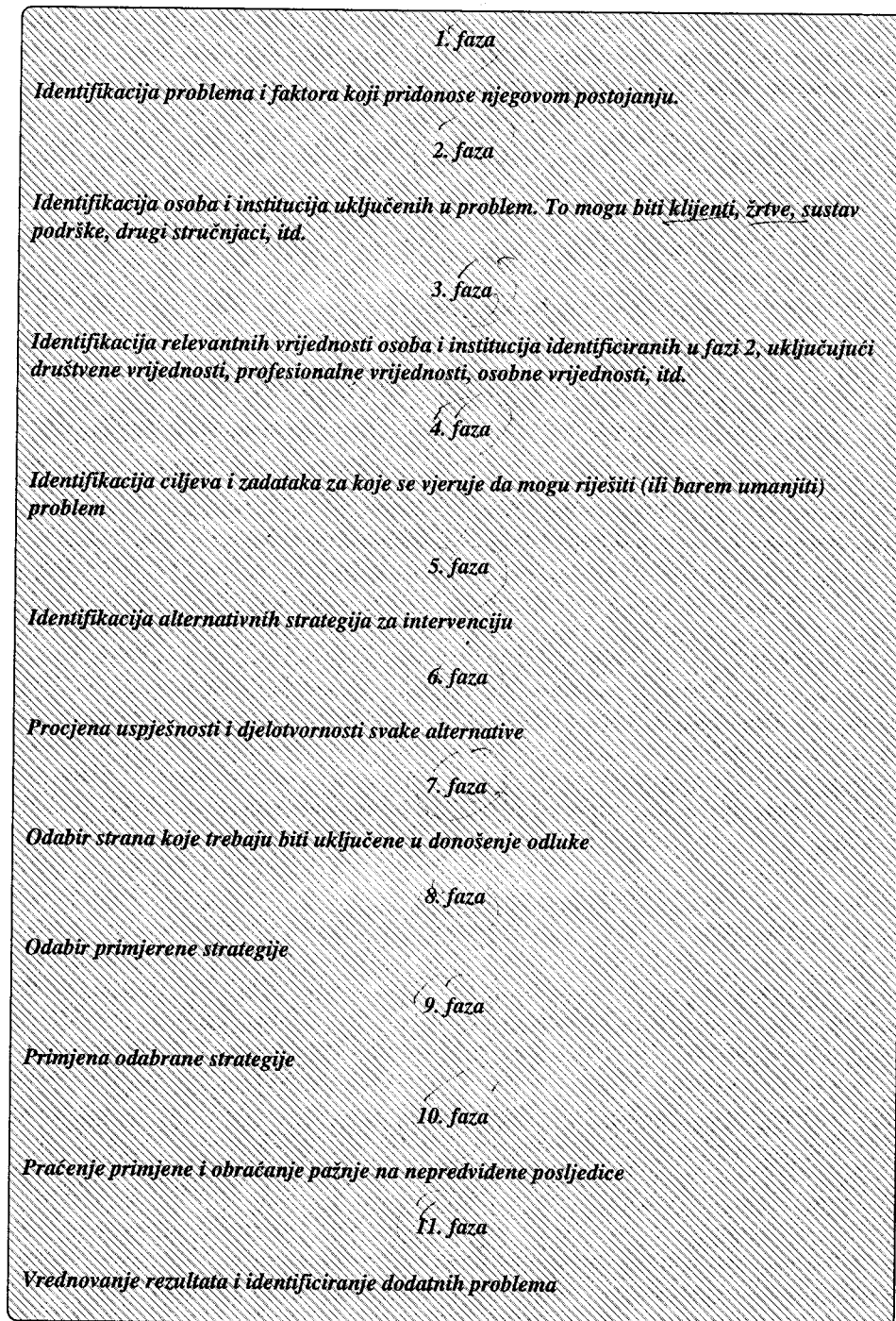
imaju različite vrijednosti koje se očituju u različitim viđenjima rješavanja problemne situacije. On ipak smatra da postoji jedno, doduše malo, područje zajedničkih vrijednosti svih strana uključenih u takav pomažući proces i to grafički prikazuje na primjeru četiri različita sklopa vrijednosti (slika 2.):

Slika 2. Područja osobnih i zajedničkih vrijednosti u pomažućem procesu (prema Leighton, 1985.)

Područje zajedničkih vrijednosti za socijalnog radnika često predstavlja jedino moguće područje rješavanja etičkih pitanja. Zbog toga se u procesu socijalnog rada velika pažnja pridaje tzv. "snimanju zajedničkih temelja" između svih zainteresiranih strana što ne predstavlja ništa drugo nego utvrđivanje sklopa zajedničkih vrijednosti.

U procesu rješavanja etičkih pitanja socijalni radnici se često oslanjaju na različite teorijske modele rješavanja problema. Pritom se taj proces uvijek shvaća kao niz koraka ili faza koje logički slijede jedna drugu. Jedan od takvih modela za rješavanje problema Loewenburg i Dolgoff (1988.) prikazuju kroz 11-fazni opći model donošenja odluka. Slika 3. prikazuje taj model.

Slika 3. Opći model donošenja odluka (prema Loewenburg i Dolgoff, 1988.)

Budući da se radi o općem modelu na osnovi kojeg nije uvijek lako pronaći pravi put “etičkog” odlučivanja, socijalni radnici u procesu etičkog odlučivanja u svakoj fazi moraju odgovoriti i na neka konkretnija pitanja, kao što su npr:

- a) Koja su etička pitanja vezana uz problem? Koji principi, prava i obveze imaju utjecaj na etička pitanja?
- b) Koje su dodatne informacije potrebne za jasnu identifikaciju etičkih implikacija?
- c) Koja se relevantna etička pravila mogu primijeniti? Koji etički kriteriji su relevantni u toj situaciji?
- d) Postoji li sukob interesa i čiji interes treba prvenstveno zastupati?
- e) Kako rangirati etička pitanja i etička pravila?
- f) Koje su moguće posljedice proizišle korištenjem različitih etičkih pravila?
- g) Kada je opravdano promijeniti etički utemeljenu obvezu prema drugoj osobi? Čime ona treba biti zamijenjena?

Moguće je, naravno, postaviti i čitav niz dodatnih pitanja koja mogu povećati stupanj vjerojatnosti da će donešena odluka u pomažućem odnosu između socijalnog radnika i njegovog klijenta biti temeljena na etičkim principima. No za socijalnog radnika važna je isto tako i spoznaja da je nemoguće uvijek i u svakom slučaju donijeti općevažecu “etičku odluku”. Ta spoznaja treba pomagača (socijalnog radnika) štititi od nerealnog idealizma. Svaki stručnjak, pa bio on i najbolji, još uvijek je samo čovjek sa svim svojim vrlinama i manama, a svako rješenje, pa bilo ono i najbolje za jednog klijenta, može biti loše za njegovog “relevantnog drugog”. Stručnost i vjera u etička načela još uvijek nisu garancija da će svaki problem na odgovarajući način biti riješen, a svaki potencijalni korisnik pomoći zadovoljan. U tome se možda može i najbolje vidjeti značaj profesionalnog etičkog kodeksa koji postavlja kriterije, ali i “moralno opravdava” akciju poduzetu sukladno prihvaćenim načelima.

6. ZAKLJUČAK

Etika pomažućih profesija područje je za koje, kako se čini, sve više raste interes. Ljudske vrijednosti, ljudska prava, dostojanstvo čovjeka i druge, u jednom povijesnom razdoblju zanemarene, kategorije u 20. stoljeću napokon privlače primjerenu pažnju. Zasigurno se nikada u povijesti nije toliko govorilo o ljudskim potrebama, vrijednosti čovjeka, zaštiti njegovih prava i poticanju njegovog svestranog razvoja kao što je to slučaj u ovom stoljeću. Svijest o čovjeku kao najvećoj vrijednosti potaknula je razvoj različitih znanstvenih disciplina koje u svoje primarne ciljeve ubrajaju upravo brigu za čovjeka. Posebno mjesto među njima zauzimaju primijenjene discipline iz čijih redova dolaze profesionalni pomagači. Složenost i značaj pomažućeg procesa čine glavne razloge definiranja kriterija etičkog postupanja. Polazeći s teorijsko-filozofskih osnova unutar različitih profesionalnih skupina, usvojeni su različiti etički pristupi djelovanja. Profesionalna etika, sa svojim ciljem afirmacije ljudskih vrijednosti i zadovoljavanja ljudskih potreba, danas se potvrđuje kao nezaobilazna sastavnica svakog profesionalnog pomažućeg odnosa.

LITERATURA:

1. Abramson, M. (1996.) Toward a More Holistic Understanding of Ethics in Social Work. **Social Work in Health Care**, 23(2), 1-14.
2. Banks, S. (1988.a) Professional Ethics in Social Work - What Future. **British Journal of Social Work**, 28(2), 213-231.
3. Banks, S. (1988.b) Codes of Ethics and Ethical Conduct - A View from the Caring Professions. **Public Money & Management**, 18(1), 27-30.
4. Jayaratne, S., Croxton, T. i Mattison, D. (1997.) Social Work Professional Standards - An Exploratory Study. **Social Work**, 42(2), 187-199.
5. Leighton, N. (1985.) Personal and professional values - marriage or divorce? u: Watson, D. (Ed.) **A Code of Ethics for Social Work - The Second Step**. London: BASW, Routledge & Kegan Paul.
6. Levy, C.S. (1976.) **Social Work Ethics**. New York: Human Sciences Press.
7. Loewenburg, F. i Dolgoff, R. (1988.) **Ethical Decisions for Social Work Practice**. 3rd Ed., Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc., Itasca.
8. Manning, S.S. (1997.) The Social Worker as Moral Citizen - Ethics in Action. **Social Work**, 42(3), 223-230.
9. Myers, L.L i Thyer, B.A. (1997.) Should Social Work Clients Have the Right to Effective Treatment. **Social Work**, 42(3): 288-298.
10. Reamer, F.G. (1998.) The Evolution of Social Work Ethics. **Social Work**, 43(6), 488-500.
11. Watson, D. (Ed.) (1985.) **A Code of Ethics for Social Work - The Second Step**. London: BASW, Routledge & Kegan Paul.

*Summary**ETHICS OF HELPING PROFESSIONS - SOCIAL WORK EXAMPLE**Nino Žganec*

Paper presents some basic elements of ethics of helping professions aiming to point out characteristics of social work ethics. Beside distinction of elements of ethical dilemmas and theoretical backgrounds in ethical decision making, this article gives fundamental goals of ethical codex in helping professions. Analyses of ethical issues in social work directs to the existence of numerous ethical dilemmas and different standpoints concerning contemporary ethical codices. Elements of the ethical decision-making processes are presented using 11 phases model of decision-making.